

V. 2. ŘEČOVÁ VÝCHOVA

CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU

Vyučovací předmět **řečová výchova** vychází ze vzdělávacího oboru **Český jazyk a literatura**, který je součástí vzdělávací oblasti **Jazyk a jazyková komunikace**.

Řečová výchova je předmětem speciálně pedagogické péče a má na základní škole logopedické klíčový význam.

Řečová výchova má na základní škole logopedické klíčový význam. Je vyučovacím předmětem, který odlišuje školní vzdělávací program běžné základní školy od školního vzdělávacího programu základní školy pro děti s vadami řeči. Cílem a posláním řečové výchovy na základní škole logopedické je rozvoj komunikačních dovedností v plné šíři za účelem dorozumívání, které je předpokladem nejen úspěšného vzdělávání, ale především aktivního zapojení do života.

Úkolem řečové výchovy je:

- rozvíjet a podporovat spontaneitu řečového projevu v konkrétních situacích
- primárně rozvíjet slovní zásobu a mluvní pohotovost, následně pak upravovat formální stránku řeči
- zaměřit se na rozvoj smyslového vnímání a motoriky
- provádět individuální nápravu vad výslovnosti
- rozvíjet čtenářské dovednosti, pracovat s textem

Zvláštní péče je věnována dětem z romského prostředí. Romština totiž není po stránce fonetické totožná s češtinou, a tak se musí děti z tohoto prostředí po nástupu do školy učit užívat jiné hlásky i jiný slovní přízvuk.

Zvýšenou pozornost věnujeme i žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí. Tito žáci často nastupují do školy s velmi špatnou slovní zásobou i výslovností.

Řečová výchova je samostatným klasifikovaným předmětem, povinným pro všechny žáky.

▣ **OBSAHOVÉ, ČASOVÉ A ORGANIZAČNÍ VYMEZENÍ PŘEDMĚTU**

Obsahem řečové výchovy je rozvíjení řečových schopností v oblasti receptivní, centrální i expresivní. Z toho vyplývá, že náplní jednotlivých hodin jsou cvičení rozvíjející zrakovou a sluchovou diferenciaci, sluchovou analýzu a syntézu, dechová, hlasová a artikulační cvičení. Tato cvičení jsou prováděna především formou frontální práce se všemi žáky.

Nedílnou součástí vyučovacího předmětu **řečová výchova** je také individuální logopedická péče. Ta je zaměřena především na nápravu vad výslovnosti jednotlivých hlásek podle potřeb a možností každého žáka.

V hodinách řečové výchovy samozřejmě respektujeme rozdíly v úrovni řečových dovedností žáků. Učivo je do jednotlivých měsíců školního roku rozvrženo tak, že probíhá frontální procvičování hlásek rozdělených do skupin podle místa artikulace a současně s ním probíhá individuální náprava vad výslovnosti na základě diagnostiky každého žáka.

Řečová výchova se zaměřuje nejen na mluvenou formu řeči, ale také na čtení s porozuměním a práci s textem. Různá koncentrační cvičení a rozvoj zrakového a sluchového rozlišování včetně sluchové analýzy a syntézy usnadňují osvojení čtenářských dovedností. Zvládnuté čtení je základním předpokladem k úspěchu v naukových předmětech během dalšího vzdělávání žáků.

Učivo je uspořádáno „ve spirále“, tzn. že se cvičení v ročnících opakují, ale na vyšší úrovni obtížnosti.

Vyučovací předmět **řečová výchova** se vyučuje v 1.– 5. ročníku s hodinovými dotacemi podle školního učebního plánu:

	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Počet hodin	2	2	2	1	1
Z toho DČD*	2	2	2	1	1

*DČD = disponibilní časová dotace

Vzhledem k významu, který má předmět řečová výchova pro úspěšnost dalšího vzdělávání žáka základní školy logopedické, bylo pro její výuku **využito 10 hodin z disponibilní časové dotace** (viz školní učební plán).

Z kapitoly „Zařazení průřezových témat“ je zřejmé, v kterém ročníku a jakou formou se v předmětu **řečová výchova** realizují jednotlivá **průřezová témata** (kapitola III. 5., strana 26 – 56).

Výuka probíhá převážně v kmenových třídách, ale některá cvičení lze provádět i v rehabilitační tělocvičně (např. cvičení pro rozvoj koncentrace, motoriky, sluchové a zrakové diferenciaci). Rozvoj komunikačních dovedností samozřejmě není omezen jen na vyučovací hodiny řečové výchovy. Důraz na správnou formu i obsah mluveného projevu klademe ve všech vyučovacích předmětech i mimoškolní činnosti.

Řečová výchova je vyučovacím předmětem, kde výsledky práce jsou do značné míry ovlivněny kvalitou spolupráce s rodinou. Je nezbytně nutné, aby si doma rodiče se svými dětmi povídali a motivovali je k správné výslovnosti. Pokud vzájemnou komunikaci mezi dětmi a rodiči i mezi dětmi navzájem vytlačuje televize, video, počítače a poslech populární hudby, řečová výchova ve škole pro plnohodnotný rozvoj mateřského jazyka nestačí.

▣ VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE PŘEDMĚTU

◦ Kompetence k učení

- motivujeme k učení, převážná část výuky probíhá formou hry
- snažíme se poskytnout žákům pocit úspěchu tím, že vědomě navozujeme situace, ve kterých může být žák úspěšný
- při hodnocení používáme převážně prvky pozitivní motivace
- součástí hodnocení by měl být návod, jak pokračovat ve vzdělávání, jak odstranit nedostatky
- učíme trpělivosti, povzbuzujeme
- hodnotíme nejen míru splnění požadavků, ale také individuální pokrok žáka v souladu s jeho individuálními možnostmi
- učíme žáky pracovat s textem, číst potichu i nahlas s porozuměním, z odborného textu vybrat základní informaci a písemně ji zpracovat

◦ Kompetence k řešení problémů

- učíme žáky, jak problémům předcházet
- učíme žáky poznat své vlastní problémy při osvojování učiva, popsat je, svěřit se s nimi a požádat o radu
- nabízíme možnosti řešení problému, ale ponecháváme žákům vlastní odpovědnost za jejich vyřešení
- podporujeme týmovou spolupráci při řešení problémů
- podporujeme samostatnost, tvořivost a logické myšlení
- podporujeme netradiční (originální) způsoby řešení problémů
- podporujeme týmovou spolupráci při řešení problémů

- neustále monitorujeme, jak žáci zvládají řešení problémů

◦ **Kompetence komunikativní**

- rozvíjíme komunikační dovednosti žáků ve všech jejích složkách (receptivní, centrální i expresivní)
- učíme žáky správnou techniku mluveného projevu (dechová i hlasová ekonomika)
- dbáme na kulturní úroveň mluveného projevu (přirozená intonace, tempo a dynamika, správný slovní a větný přízvuk; netolerujeme neslušné a vulgární vyjadřování)
- učíme žáky volit vhodné formy komunikace v různých životních situacích (s vrstevníky, rodiči, učiteli, v obchodě, na úřadech i v obtížných a život ohrožujících situacích)
- učíme žáky respektovat základní komunikační pravidla rozhovoru (střídání role posluchače a mluvčího jako základ účinné komunikace)
- učíme žáky pravidlům komunikace při týmové spolupráci - vyslechnout a respektovat názor druhého, obhajovat svůj názor pomocí rozumných argumentů
- rozvíjíme slovní zásobu
- učíme žáky nonverbální komunikaci

◦ **Kompetence sociální a personální**

- podporujeme vzájemnou pomoc žáků, vytváříme situace, kdy se žáci navzájem potřebují
- netolerujeme nekamarádkské chování a odmítnutí požadované pomoci
- vedeme žáky k pocitu radosti z poskytnuté pomoci
- podporujeme skupinovou výuku
- učíme žáky spolupracovat v týmech, rozvíjíme schopnosti žáků zastávat v týmu různé role
- učíme žáky ocenit přínos každého jedince pro práci skupiny dle jeho individuálních možností
- v situačních scénkách procvičujeme dodržování pravidel společenského chování
- vedeme žáky k odmítavému postoji ke všemu, co narušuje dobré vztahy mezi lidmi

◦ **Kompetence občanské**

- důsledně vyžadujeme dodržování pravidel chování stanovených školním řádem
- na konkrétních situacích demonstrujeme pozitivní a negativní projevy chování lidí, netolerujeme sociálně patologické projevy chování (šikana, drogy, kriminalita mládeže)
- v situačních scénkách nacvičujeme společenské chování v různých situacích
- upevňujeme žádoucí pozitivní formy chování ve škole i mimo ni
- vedeme žáky k vnímavému postoji k potřebám spolužáků (učíme je tolerovat rozdílné možnosti žáků při osvojování učiva, přiznat právo na omyl)
- vedeme žáky k sebeúctě a k úctě k druhým lidem
- rozvíjíme sebeovládání žáků

◦ **Kompetence pracovní**

- kvalitně odvedenou práci vždy pochválíme (přihlížíme k individuálním možnostem žáka, oceňujeme snahu)
- vedeme žáky k odpovědnosti za plnění svých pracovních povinností
- vytváříme podnětné a tvořivé pracovní prostředí
- seznamujeme žáky s různými profesemi, vysvětlujeme jim význam úspěšného pracovního uplatnění v jejich dalším životě

Kompetence digitální

- umožňujeme žákům využívání online slovníků (slovník spisovné češtiny, slovník cizích slov)
- vedeme žáky k odlišení vlastního a cizího obsahu, k vnímání problematiky autorství
- podporujeme žáky v získání dovedností a návyků spojených s psaním na dotykovém displeji
- vedeme žáky k dodržování základních hygienických návyků při práci s digitálními technologiemi
- dáváme žákům prostor ke čtení elektronických textů s hlubším porozuměním, včetně porozuměním významu obrazných symbolů (piktogramů)
- vedeme žáky ke zjištění, které čtenářské strategie jsou vhodné i pro digitální čtení, a k využívání grafických organizérů pro třídění a uspořádání informací

- klademe důraz na hodnocení důvěryhodnosti digitálních informací, které žáci vyhledají, a na ověřování informací z více zdrojů

■ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY (OVO) VZDĚLÁVACÍHO OBORU ČESKÝ JAZYK A LITERATURA

Vyučovací předmět řečová výchova dále rozvíjí a prohlubuje některé očekávané výstupy oboru český jazyk a literatura naplňované v předmětu český jazyk a tím zároveň usnadňuje jejich splnění v předmětu český jazyk.

1. KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období (1.- 3. ročník)

žák

- ČJL-3-1-02 porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti
- ČJL-3-1-03 respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru
- ČJL-3-1-04 pečlivě vyslovuje, opravuje svou nesprávnou nebo nedbalou výslovnost
- ČJL-3-1-05 v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči
- ČJL-3-1-06 volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích
- ČJL-3-1-07 na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev
- ČJL-3-1-08 zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním
- ČJL-3-1-11 seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh

Očekávané výstupy – 2. období (4.- 5. ročník)

žák

- ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
- ČJL-5-1-02 rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
- ČJL-5-1-03 posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení
- ČJL-5-1-04 reprodukuje obsah přiměřeně složitěho sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
- ČJL-5-1-05 vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
- ČJL-5-1-07 volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
- ČJL-5-1-08 rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
- ČJL-5-1-10 sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržením časové posloupnosti

Učivo

čtení

- praktické čtení (technika čtení, čtení pozorné, plynulé, znalost orientačních prvků v textu)
- věcné čtení (čtení jako zdroj informací, čtení vyhledávací, klíčová slova)

naslouchání

- praktické naslouchání (zdvořilé, vyjádření kontaktu s partnerem)
- věcné naslouchání (pozorné, soustředěné, aktivní - zaznamenat slyšené, reagovat otázkami)

mluvený projev

- základy techniky mluveného projevu (dýchání, tvoření hlasu, výslovnost)
- vyjadřování závislé na komunikační situaci
- základní komunikační pravidla (oslovení, zahájení a ukončení dialogu, střídání rolí mluvčího a posluchače, zdvořilé vystupování), mimojazykové prostředky řeči (mimika, gesta)
- komunikační žánry: pozdrav, oslovení, omluva, prosba, vzkaz, zpráva, oznámení, vypravování,

písemný projev

- základní hygienické návyky (správné sezení, držení psacího náčiní, hygiena zraku, zacházení s grafickým materiálem)

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJL-3-1-02p rozumí pokynům přiměřené složitosti

ČJL-3-1-03p, ČJL-3-1-04p, ČJL-3-1-06p

dbá na správnou výslovnost, tempo řeči a pravidelné dýchání

ČJL-3-1-08 zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním

Očekávané výstupy – 2. období (4.- 5. ročník)

žák

ČJL-5-1-05p, ČJL-5-1-10p vypráví vlastní zážitky, jednoduchý příběh podle přečtené předlohy nebo ilustrací, domluví se v běžných situacích

ČJL-5-1-05p má odpovídající slovní zásobu k souvislému vyjadřování

ČJL-5-1-07p v mluveném projevu volí správnou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo řeči

ČJL-5-1-09p popíše jednoduché předměty, činnosti a děje

- tvoří otázky a odpovídá na ně

Učivo:

čtení - diferenční cvičení pro rozvoj zrakového a sluchového vnímání, analyticko-syntetické činnosti, vyvozování hlásek a písmen, čtení obrázků, slabik, slov, jednoduchých vět, tvoření jednoduchých vět, tiché čtení, orientace ve čteném textu

naslouchání - koncentrační cvičení

mluvený projev - základy techniky mluveného projevu (dýchání, výslovnost, slovní přízvuk, intonace, rytmičtější, základní komunikační pravidla (oslovení, zahájení a ukončení dialogu, střídání role mluvčího a posluchače, zdvořilé vystupování), mimojazykové prostředky řeči (mimika, gesta), vypravování, popis

psaní - rozvíjení psychomotorických dovedností, jemné motoriky a pohybové koordinace, základní hygienické návyky při psaní

formy společenského styku - pozdrav, poděkování, prosba, omluva, vzkaz, blahopřání, adresa, dopis

2. JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období (1.- 3. ročník)

žák

ČJL-3-2-01 rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky

ČJL-3-2-02 porovnává významy slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souhrnná, nadřazená a podřazená, vyhledá v textu slova příbuzná

ČJL-3-2-03 porovnává a třídí slova podle zobecněného významu - děj, věc, okolnost, vlastnost

ČJL-3-2-05 užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves

Očekávané výstupy – 2. období (4.-5. ročník)

žák

ČJL-5-2-01 porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová

ČJL-5-2-04 rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary

Učivo:

zvuková stránka jazyka - sluchové rozlišení hlásek, výslovnost samohlásek, souhlásek a souhláskových skupin, modulace souvislé řeči (tempo, intonace, přízvuk)

slovní zásoba a tvoření slov - slova a pojmy, význam slov, slova jednoznačná a mnohoznačná, antonyma, synonyma, homonyma

tvarosloví - tvary slov

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJL-3-2-01p rozeznává samohlásky (odlišuje jejich délku) a souhlásky

ČJL-3-2-01p tvoří slabiky

ČJL-3-2-02p rozlišuje věty, slova, slabiky, hlásky

Očekávané výstupy – 2. období (4.- 5. ročník)

žák

ČJL-5-2-06p dodržuje pořádek slov ve větě

ČJL-5-2-08p rozlišuje tvrdé, měkké a obojetné souhlásky

- správně vyslovuje a píše slova se skupinami hlásek dě-tě-ně-bě-pě-vě-mě

nauka o slově - členění slova na hlásky a slabiky, slova stejného a opačného významu, třídění slov, výslovnost slov se skupinami di-dy, ti-ty, ni-ny, dě, tě, ně, bě, pě, vě, mě

věta - tvoření vět a souvětí

zvuková stránka jazyka

- sluchové rozlišení hlásek, výslovnost samohlásek, souhlásek souhláskových skupin, modulace souvislé řeči (tempo, intonace, přízvuk)

3. LITERÁRNÍ VÝCHOVAOčekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJL-3-3-01 čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku

ČJL-3-3-02 vyjadřuje své pocity z přečteného textu

ČJL-3-3-03 rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění

ČJL-3-3-04 pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností

Očekávané výstupy – 2. období (4.-5. ročník)

žák

ČJL-5-3-02 volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma

Učivo:

poslech literárních textů

zážitkové čtení a naslouchání

tvořivé činnosti s literárním textem - přednes vhodných literárních textů, volná reprodukce přečteného nebo slyšeného textu, dramatizace, vlastní výtvarný doprovod

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJL-3-3-01p pamatuje si a reprodukuje jednoduché říkanky a dětské básně

ČJL-3-3-02p reprodukuje krátký text podle otázek a ilustrací

při poslechu pohádek a krátkých příběhů udržuje pozornost

Očekávané výstupy – 2. období (4.- 5. ročník)

žák

ČJL-5-3-01p, ČJL-5-3-02p dramatizuje jednoduchý příběh

ČJL-5-3-01p, ČJL-5-3-02p vypráví děj zhlédnutého filmového nebo divadelního představení podle daných otázek

ČJL-5-3-02p čte krátké texty s porozuměním a reprodukuje je podle jednoduché osnovy

ČJL-5-3-02p určí v přečteném textu hlavní postavy a jejich vlastnosti

ČJL-5-3-04p rozlišuje prózu a verše

rozlišuje pohádkové prostředí od reálného

Učivo:

výrazné čtení a přednes - říkanky a krátké básničky

poslech předčítaného textu

porozumění textu - hlavní postava a její vlastnosti, rozlišení místa, času a děje, prostředí reálné a pohádkové, hlavní myšlenka

orientace v textu

reprodukce a dramatizace podle dané osnovy